

Třicet let inovací a šlechtění pro budoucnost

Před třemi desetiletími byl založen Výzkumný ústav pícninářský, spol. s r. o., v Troubsku, který je jedním z pilířů českého zemědělského výzkumu. I přes privatizační tlaky jiných subjektů, které mohly přeměnit areál v Troubsku na středisko sociálních služeb, si ústav dokázal udržet svůj výzkumný charakter. Dnes hraje klíčovou roli v oblasti aplikovaného výzkumu, šlechtění, poradenství a výroby osiv, nechybí ani chov čmeláka zemního.

„Základní kámen, který jsme před třiceti lety položili, tedy aplikovaný výzkum, zůstal stejný, a proto jsme nechali původní název Výzkumný ústav pícninářský. Název stále charakterizuje to, čím se zabýváme, ale k činnostem přibyl masivní program šlechtění, poradenství, výroba osiv a zemědělská prvovýroba. V průběhu let se měnila výzkumná témata a jejich zaměření,“ řekl RNDr. Jan Nedělník, ředitel Výzkumného ústa-

vu pícninářského v Troubsku s tím, že slovo pícninářství v názvu ústavu zůstalo, ale spektrum plodin, kterým se věnují výzkumně a šlechtitelsky, je mnohem širší. Jak se snížily stavy v živočišné výrobě, tak poptávka po pícninách jako krmných plodinách logicky poklesla. Výzkumný ústav pícninářský se zaměřuje na méně tradiční pícniny, na kukuřici a další širokořádkové plodiny, také na řepku, mák a další plodiny důležité pro české zemědělství. „Snažíme se přinášet nové technologie a inovace ve šlechtění nových odrůd. VÚPT vlastní více než 20 odrůd netradičních nebo minoritních plodin, které asi nikdy nebudou mít velký pěstitelský areál, ale přesto jsou z našeho pohledu významné jako meziplodiny a komponenty do nektarodárných směsí. Mnoho z těchto odrůd získalo Zlatý klas na Zemi živitelce. To považují za velké ocenění naší práce,“ konstatoval RNDr. Nedělník.

Síť výzkumných ústavů

Když ústav začínal, neměli jeho zakladatelé žádné manažerské ani ekonomické zkušenosti, přesto se jim podařilo doslova na zelené louce vybudovat výzkumnou instituci, která dnes zaměstnává kvalitní odborníky. Zachovala se velikost podniku i počet zaměstnanců. „Velice si vážím toho, že jsme 30 let existence ustáli a stále fungujeme. Máme kvalitní lidskou základnu, chtěl bych poděkovat svým společníkům a kolegům zaměstnancům, za to, že ve firmě pracují a jsou za nimi vidět výsledky, které mohou

RNDr. Jan Nedělník, ředitel
Výzkumného ústavu pícninářského
v Troubsku Foto Jana Pančíková

Ocenění Zlatý klas na Zemi živitelce získal hybrid jetele Pramedi. Jde o světový unikát, který vznikl křížením dvou běžně nekřížitelných druhů *Trifolium pratense* a *Trifolium hybridum*
Foto Jana Pančíková

zemědělci využívat v praxi,“ zdůraznil. Obdobně je na tom podle něj většina plodinových ústavů, které byly privatizovány ve stejné době. Skupina privátních ústavů je v resortu zemědělství velmi silná a je dobře, že existuje v rámci zemědělského výzkumu skupina v. v. i., privátní ústavy a univerzity, které se zabývají výzkumem. Téměř v každém regionu naší republiky je privátní výzkumný ústav plodinově zaměřený, což vytváří zajímavou síť, která by se dala ještě lépe využít pro poradenství a celou řadu dalších aktivit.

Vyšlechtili světový unikát

Koncem června probíhá v Troubsku Den fascinace rostlinami, jde o tradiční akci zaměřenou na vzdělávání dětí. Během dvou dnů projde ústavem přes 850 dětí z mateřských, zá-

kladních a středních škol, seznámí se s jeho činností a ochutnají potraviny vyrobené z jeho odrůd, například olej ze světlice barvířské nebo čaj z jetele vyšlechtěných přímo v Troubsku. Domů si pak mohou kromě zážitků a nových poznatků odnést také semínka pícnin.

Jedním z největších úspěchů VÚPT je šlechtění nových odrůd plodin. Ústav vlastní více než 20 odrůd netradičních nebo minoritních plodin, které získaly ocenění Zlatý klas na Zemi živitelce. Mezi nejvýznamnější patří hybrid jetele Pramedi. „Jde o světový unikát, který vznikl křížením dvou běžně nekřížitelných druhů *Trifolium pratense* a *Trifolium hybridum*. Tento výsledek je licencován i v zahraničí a je o něj značný zájem,“ řekl RNDr. Nedělník s tím, že při šlechtění se zaměřují na jednoleté a víceleté druhy

Tým Výzkumného ústavu pícninářského, spol. s r. o., v Troubsku
Foto archiv VÚPT

Součástí Dne fascinace rostlinami byla i mrazivá show, při té dětem ukázali pokusy s tekutým dusíkem, který dosahuje teploty $-196\text{ }^{\circ}\text{C}$ Foto Jana Pančíková

V laboratořích celoročně chovají čmeláka zemního (*Bombus terrestris*) českého původu
Foto archiv VÚPT

a odrůdy jetelovin, aby měli zemědělci z čeho vybírat. Velkou zajímavostí troubského pracoviště je také nejstarší a největší laboratorní chov čmeláků v České republice. V laboratořích celoročně chovají čmeláka zemního (*Bombus terrestris*) českého původu, který neohrožuje biodiverzitu. „Český čmelák je naše chráněná známka. Pro hnízda si jezdí na jaře zájemci z celé republiky. Těší mne, že jsme přispěli ke zlepšení povědomí o významu opylovačů v krajině i k tomu, jak je chránit,“ dodal Jan Nedělník.

Výsledky předávají do praxe

Výsledky výzkumu a získané informace předávají přímo farmářům a smluvním partnerům, kteří množí troubské odrůdy. Zástupci ústavu se zabývají také poradenstvím, ročně

poskytnou stovky poradenských aktivit, které se nejčastěji týkají opylovačů, chovu čmeláků, odrůdové skladby a integrované ochrany rostlin. Další transfer výsledků probíhá v rámci řady akcí, které troubské pracoviště pořádá nebo spolupřádá. Příkladem jsou již zmíněné Dny fascinace rostlinami, či expozice na mezinárodních agrosalónech. Letos v listopadu proběhne v Brně již 28. ročník konference Aktuální poznatky v pěstování, šlechtění, ochraně rostlin a zpracování produktů. Zájem zemědělské veřejnosti je také o semináře pro praxi s pedologicko-agrotechnickým a rostlinolékařským zaměřením.

„Kolegové jsou autory také řady knih, které získaly ocenění Zlatý klas. Například Méně známé druhy zemědělských plodin nebo Atlas olejnatých rostlin, kde mohou

čerpat čtenáři informace o olejích pro kulinařské využití. Jsem rád, že oceněné Zlatý klas získaly naše směsi pro opylovače a směsi pro různé půdně-klimatické podmínky. Máme také soubor více než 45 certifikovaných metodik, které mnohdy ukazují praxi, jak dělat například protierozní opatření, jak pěstovat širokořádkové plodiny s podsevy leguminóz, jak zakládat jeteloviny na pícní i semenářské využití, a mnoho dalších metodik, které jsou k dispozici i na našich webových stránkách,“ zdůraznil ředitel VÚPT s tím, že je v metodikách celá řada nových poznatků.

Zahraníční projekty

Troubské pracoviště se také podílí na řadě mezinárodních projektů. Jedním z prestižních projektů bylo Národní centrum kompetence pro genotypování rostlin, kde spolupracovaly výzkumné i akademické ústavy na hledání nových cest ve šlechtění pomocí genotypování a čtení genomu. Tento čtyřletý projekt byl velmi úspěšný a jeho výsledky zahrnují užité vzory – sady markerů pro různé vlastnosti plodin.

V průběhu let musel výzkumný ústav reagovat na vývoj legislativy, proto v roce 2004 založil dceřinou firmu, která se primárně zabývá zemědělským výzkumem (Zemědělský výzkum, spol. s r. o., Troubsko), ta je nositelkou celé řady mezinárodních projektů v rámci projektu Horizon. „Hlavním tématem je bioekonomika, nejde o projekty založené na expe-

rimentech, ale na sdílení informací a hledání synergií mezi obory a odvětvími. Máme partnery v desítkách zemí a hlavním cílem je, aby se bioekonomika dostala více do povědomí veřejnosti,“ nastínil Jan Nedělník.

Výzvy a budoucnost zemědělství

„Hodně se diskutuje o carbon farming, o precizním, regenerativním či ekologickém zemědělství a dalších, ale já osobně se domnívám, že to, co konáme, bychom měli dělat tak, aby to bylo udržitelné environmentálně, sociálně i ekonomicky, a především, aby zemědělství produkovalo dostatek kvalitních a bezpečných surovin a potravin,“ řekl ředitel VÚPT. K tomu se snaží VÚPT přispět odrůdami, technologiemi a hledáním nových konceptů v integrované ochraně. Vrací se však také k tomu, co se v minulosti osvědčilo, například fyzikální metody ochrany osiva. „Snažíme se akcentovat biologickou ochranu, ale pořád se neobejdeme ani bez ochrany chemické. Se zákazem celé řady účinných látek se snižuje spektrum využívaných přípravků a zvyšuje se rezistence škodlivých činitelů. Je to začarovaný kruh.“ A právě genetika je jednou z mála efektivních cest, které by podle něj mohly výrazně zrychlit šlechtitelský proces. RNDr. Jan Nedělník doufá, že evropská legislativa brzy umožní používání nových genomických technik, což by podle něj bylo značným přínosem pro celé zemědělství. *

Jana Pančíková